Nationaal Archief
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Nummer Toegang: 4.DEF

Inventaris van plattegronden en kaarten door of naar Jacob van Deventer, 16e eeuw-1941

Versie: 14-12-2022

R. Fruin

Nationaal Archief, Den Haag 1929

This finding aid is written in Dutch.

I N H O U D S O P G A V E

Beschrijving van het archief.....5
Aanwijzingen voor de gebruiker.....6
Openbaarheidsbeperkingen.....6
Beperkingen aan het gebruik.....6
Materiële beperkingen.....6
Aanvraaginstructie.....6
Citeerinstructie.....6
Archiefvorming.....7
Geschiedenis van de archiefvormer.....7
Geschiedenis van het archiefbeheer.....7
Beschrijving eener verzameling plattegronden en kaarten door of naar Jacob van Deventer.....7
De verwerving van het archief.....8
Verwant materiaal.....9
Beschikbaarheid van kopieën.....9
Verwante archieven.....9

Beschrijving van de series en archiefbestanddelen.....11
A Originelen.....11
B Facsimilés en reproducties.....13

B E S C H R I J V I N G V A N H E T A R C H I E F

Naam archiefblok:
Collectie Jacob van Deventer

Archiefbloknummer:
DEF

Omvang:
38 inventarisnummer(s)

Taal van het archiefmateriaal:
Het merendeel der stukken is in het Nederlands. Een enkel stuk is gesteld in het Frans. Sommige kaarten voeren titels in het Latijn.

Soort archiefmateriaal:
Normale gedrukte en getekende kaarten. Het archief bevat ook lithografieën en foto`s.

Archiefdienst:
Nationaal Archief

Locatie:
Den Haag

Archiefvormers:
Deventer, Jacob van (1505-1575)

Samenvatting van de inhoud van het archief:
De collectie bevat van de hand van Van Deventer de minuten van plattegronden van Den Briel, Dordrecht, Goeree, Gorinchem (met Woudrichem), Gouda, 's-Gravenhage, Oudewater, Schiedam, Schoonhoven (met Nieuwpoort), Vianen en Vlaardingen, en een gedrukte kaart van Zeeland. Het overige deel bestaat uit 19e en 20e eeuwse reproducties (aftekeningen, foto’s, litho’s en calques) van de provinciekaarten en de stadsplattegronden die Jacob van Deventer (1504/05-1575) in opdracht van keizer Karel V en koning Philips II vervaardigde. De uitgaven van "Nederlandsche steden in de 16e eeuw. Plattegronden van Jacob van Deventer. 111 teekeningen en 97 cartons in facsimile uitgegeven" door R. Fruin en een atlas van Belgische steden in de 16de eeuw met plattegronden van Van Deventer, verzorgd door het Institut National de Géographie à Bruxelles zijn aan het archief toegevoegd.

Aanwijzingen voor de gebruiker

OPENBAARHEIDSBEPERKINGEN
Volledig openbaar.

BEPERKINGEN AAN HET GEBRUIK
Reproductie van orginele bescheiden uit dit archief is, behoudens de algemene regels die gelden voor het kopieren van stukken, niet aan beperkingen onderhevig.

MATERIËLE BEPERKINGEN
Het archief kent beperkingen voor het raadplegen van stukken als gevolg van kwetsbare of slechte materiële staat.

AANVRAAGINSTRUCTIE
Openbare archiefstukken kunnen online worden aangevraagd en gereserveerd. U kunt dit ook via de terminals in de studiezaal van het Nationaal Archief doen. Om te kunnen reserveren dient u de volgende stappen te volgen:

1. Creëer een account of log in.
2. Selecteer in de archiefinventaris een archiefstuk.
3. Klik op ‘Reserveer’ en kies een tijdstip van inzage.

CITEERINSTRUCTIE
Bij het citeren in annotatie en verantwoording dient het archief tenminste éénmaal volledig en zonder afkortingen te worden vermeld. Daarna kan worden volstaan met verkorte aanhaling.

VOLLEDIG:
Nationaal Archief, Den Haag, Collectie Jacob van Deventer, nummer toegang 4.DEF, inventarisnummer ...

VERKORT:
NL-HaNA, Deventer, van / Plattegronden en kaarten, 4.DEF, inv.nr. ...

Archiefvorming

GESCHIEDENIS VAN DE ARCHIEFVORMER

Van Deventer heeft de opdracht gekregen de steden der Nederlanden in plattegrond te brengen; daar de opdracht met de verdediging van het land verband hield, zal de Regeering daarbij in hoofdzaak aan de bemuurde steden, niet aan de open vlekken hebben gedacht. Toch heeft Van Deventer ook open steden in zijne serie opgenomen: ik wijs slechts op 's-Gravenhage, Grootebroek en De Kuinder. Ten einde inzicht te krijgen in de grens, die hij zich zelf gesteld heeft, heb ik nagegaan, welke plaatsen hij als steden heeft aangeduid op de provinciale kaarten, die hij indertijd geteekend heeft (zie nr. 20), althans voor zoover de Noordelijke Nederlanden betreft. Daarbij is mij gebleken, dat hij in zijne serie plattegronden de volgende steden opgenomen heeft, die op zijne provinciale kaarten niet als steden zijn aangemerkt: Geervliet, Grootebroek, De Kuinder, Purmerend en Westkapelle. Daarentegen worden op de kaarten wel als steden opgegeven: Borculo, Diepenheim, 's-Gravenzande, Kortgene, Meppel, Nieuwstad, Ommen en Terborg, die niet in den atlas opgenomen zijn. In enkele gevallen moge dat verklaarbaar zijn: Kortgene bijvoorbeeld was ondergeloopen;[1] maar veel lijn is overigens in het bovenstaande niet te vinden, en men mag aannemen, dat Van Deventer zich niet aan vaste regels gehouden en ook zijn werk niet geheel voltooid heeft. Reeds Viglius wees er op, dat Van Deventer geen plattegrond gegeven had van Ieperen, dat toch eene der belangrijkste steden van Vlaanderen was.[2] Trouwens het werk van Van Deventer had ook de plattegronden van de steden van Bourgogne, d.i. Franchecomté, en kaarten van elke provincie afzonderlijk moeten bevatten; van geen van beide is echter iets bekend, en waarschijnlijk is dat deel zijner opdracht nooit uitgevoerd.

GESCHIEDENIS VAN HET ARCHIEFBEHEER

BESCHRIJVING EENER VERZAMELING PLATTEGRONDEN EN KAARTEN DOOR OF NAAR JACOB VAN DEVENTER

De aanleiding, die er mij toe heeft geleid eene verzameling bijeen te brengen van alle oorspronkelijke teekeningen, copieën en afdrukken van plattegronden en kaarten van Jacob van Deventer, die het Algemeen Rijksarchief bezit, is gelegen in de belangrijke schenking van den heer W. Nijhoff van de

1 Eigenlijk had Van Deventer reeds bij het teekenen van zijne kaart der Zeeuwsche eilanden met de overstrooming van Kortgene rekening moeten houden; want het feit had in 1532 plaats en de kaart werd in 1542 begonnen en in 1547 voltooid.

2 Op zijne kaart van Vlaanderen geeft Van Deventer ook Biervliet als stad op, schoon de plattegrond er van niet in zijn atlas opgenomen is. In het thans tot ons vaderland behoorende gedeelte van Brabant en de landen van Overmaze geeft hij als steden aan behalve Bergen-op-Zoom, Eindhoven, Helmond, 's-Hertogenbosch, Megen en Valkenburg, waarvan de plattegronden in minuut bewaard gebleven zijn, Breda, Grave, Maastricht, Ravestein en Steenbergen. Daar echter het eerste deel van den atlas, waarin de plattegronden der steden van Brabant en van de landen van Overmaze voorkwamen, verloren is, kan hieruit niet worden afgeleid, dat Van Deventer deze steden niet in plattegrond heeft gebracht.

afteekeningen, die in zijne opdracht gemaakt waren voor de door de N.V. Martinus Nijhoff bezorgde uitgave van de Noordnederlandsche plattegronden van dien vermaarden cartograaf (zie nrs. 10-15). [3]

Het kaartwerk van Jacob van Deventer en de lotgevallen er van behoeven hier niet opnieuw behandeld te worden. Ik verwijs daarvoor naar dr. F.C. Wieder, Nederlandsche historisch-geographische documenten in Spanje, blz. 80-97 en de daar aangehaalde schrijvers en naar mijne sedert verschenen inleiding tot de uitgave van de N.V. Martinus Nijhoff. Slechts op twee punten, die tot dusverre niet voldoende de aandacht hebben getrokken, veroorloof ik mij hier te wijzen. In de eerste plaats dan op de verhouding tusschen de hier te lande bewaarde minuten van Van Deventer en de in den te Madrid bewaarden atlas opgenomen teekeningen. Men heeft nl. altijd als vaststaande aangenomen, dat Van Deventer de in den atlas voorkomende teekeningen vervaardigd heeft naar de minuten, die hij oorspronkelijk geteekend had en waarvan er eenige bewaard gebleven en in 1866 door Eekhoff herkend zijn. Daarmede schijnt nu echter in strijd te zijn de onlangs aan het licht getreden bijzonderheid, dat verscheidene teekeningen in den atlas eene grootere oppervlakte afbeelden dan de bewaard gebleven minuten (zie nr. 12).

Immers de afteekening kan wel minder bevatten dan de minuut, gelijk volgens Wieder (a.w. blz. 88) met den plattegrond van Brugge het geval schijnt te zijn; maar het omgekeerde is niet wel mogelijk.. Tusschen twee oplossingen moet men kiezen: of wel de zoogenaamde minuten en de teekeningen van den atlas zijn beide copieën, door Van Deventer gemaakt naar oorspronkelijke, thans verloren teekeningen, die werkelijk minuten verdienen te heeten, of wel de minuten zijn oorspronkelijk grooter geweest, dan zij thans zijn.

Dat laatste kan niet afgeleid worden uit de gevallen van de plattegronden van Bastogne en Medemblik, waar gedeelten van de minuten schijnen te zijn afgescheurd; want dat zijn uitzonderingen; maar de mogelijkheid is niet uitgesloten, dat hetzij Van Deventer zelf, hetzij een der latere bezitters der minuten er stukken van heeft afgeknipt om ze zoo beter in een boek of album te kunnen bewaren. Dat lijkt mij althans waarschijnlijker, dan dat er nog een derde exemplaar der plattegronden zou hebben bestaan, dat spoorloos verdwenen zou zijn. Maar alleen eene nauwkeurige vergelijking tusschen minuten en atlas kan hier zekerheid brengen.

DE VERWERVING VAN HET ARCHIEF

De rechtstitel is (nog) onbekend.

3 Enkele der onder no. 5 bijeengebrachte stukken heeft het Algemeen Rijksarchief ook aan de goede zorgen van den heer J. Geesink te Zwolle te danken.

Verwant materiaal

BESCHIKBAARHEID VAN KOPIEËN
Inventarisnummers van dit archief zijn niet in kopievorm beschikbaar

VERWANTE ARCHIEVEN
Koninklijke Bibliotheek, Madrid

Utrechts Archief

BESCHRIJVING VAN DE SERIES EN ARCHIEFBESTANDDELEN

A ORIGINELEN

1.1-1.12 Minuten van de plattegronden der steden Den Briel, Dordrecht, Goeree, Gorinchem (met Woudrichem), Gouda, 's-Gravenhage, Oudewater, Schiedam, Schoonhoven (met Nieuwpoort), Vianen en Vlaardingen.

- Bij diezelfde gelegenheid werd ook de minuut van den plattegrond van Geervliet aangekocht. Deze was echter reeds in 1902, toen het archiefgebouw aan het Plein werd betrokken, verloren. Wellicht is de kaart uitgeleend aan dezelfde uitgeversfirma, die de plattegrond van Den Briel gereproduceerd heeft (inv.nr. 6), met de bedoeling ze te doen lithographeren, maar is daarvan niets gekomen en is verzuimd de kaart terug te geven.
- Deze plattegronden werden door Hingman in zijn Inventaris der verzameling kaarten, berustende in het Rijksarchief, tweede gedeelte, 1879 (zie toegang 4.VTH), beschreven onder de inv.nrs. 3211, 3269, 3274, 3275, 3276, 3278, 3282, 3284, 3349, 3350, 3351, 3353 en 3354.

Aangekocht in 1867 van W. Eekhoff te Leeuwarden.

1.1 Den Briel, ca. 1550. Manuscript
Voorheen door Hingman beschreven als 4.VTH inv.nr. 3269

1.2 Dordrecht, ca. 1550. Manuscript
Voorheen door Hingman beschreven als 4.VTH inv.nr. 3274

--- Geervliet met Heenvliet, ca. 1550. Manuscript
Door Hingman beschreven als 4.VTH inv.nr. 3275
Ontbreekt sinds 1902

1.3 Goeree, ca. 1550. Manuscript
Voorheen door Hingman beschreven als 4.VTH inv.nr. 3276

--- Gorinchem, ca. 1550. Manuscript
Dit blad, voorheen beschreven als inv.nr. 1.4, bleek de linker helft van inv.nr. 1.5. Aan te vragen als inv.nr. 1.4-5.
Voorheen door Hingman beschreven als 4.VTH inv.nr. 3278

--- Woudrichem, ca. 1550. Manuscript
Dit blad, voorheen beschreven als inv.nr. 1.5, bleek de rechter helft van inv.nr. 1.4. Aan te vragen als inv.nr. 1.4-5.
Voorheen door Hingman beschreven als 4.VTH inv.nr. 3211

1.4-5 Gorinchem, Woudrichem en slot Loevestein, ca. 1550. Manuscript
De twee bladen 1.4 en 1.5 bleken de twee helften van één blad. Beide bladen werden in februari 2013 weer tot één geheel gerestaureerd.

1.6 Gouda, ca. 1550. Manuscript
Voorheen door Hingman beschreven als 4.VTH inv.nr. 3282

1.7 's-Gravenhage, ca. 1550. Manuscript
Voorheen door Hingman beschreven als 4.VTH inv.nr. 3284

1.8 Oudewater, ca. 1550. Manuscript
Voorheen door Hingman beschreven als 4.VTH inv.nr. 3349

1.9 Schiedam, ca. 1550. Manuscript
Voorheen door Hingman beschreven als 4.VTH inv.nr. 3350

1.10 Schoonhoven met Nieuwpoort, ca. 1550. Manuscript

Voorheen door Hingman beschreven als 4.VTH inv.nr. 3351

1.11 Vianen, ca. 1550. Manuscript
Voorheen door Hingman beschreven als 4.VTH inv.nr. 3353

1.12 Vlaardingen, ca. 1550. Manuscript
Voorheen door Hingman beschreven als 4.VTH inv.nr. 3354

1.13 Handgeschreven onderschriften bij de plattegronden 1.1 t/m 1.12
1866

22 Kaart, geteekend door Jacob Deventer en getiteld: "Zelandicarum insularum exactissima et nova descriptio", bewerkt door Johan Bussemecher, met Duitschen tekst aan de achterzijde.
(c. 1550) 1 stuk
Van de firma Burgersdijk en Niermans, te Leiden.
Beschreven in Verslagen omtrent 's Rijks oude archieven 1924, dl. I.

B FACSIMILÉS EN REPRODUCTIES

2 Gekleurde afteekeningen van de plattegronden der steden Delft, Geertruidenberg, Heusden, Leerdam (met Heukelum en Asperen) en Woerden, met cartons, naar de in den atlas in de Koninklijke Bibliotheek te Madrid voorhanden origineelen vervaardigd door den heer M.F.N. Rotteveel te 's-Gravenhage.
Vervaardigd ten behoeve van het Algemeen Rijksarchief in 1892, toen de atlas tijdelijk op het Algemeen Rijksarchief gedeponeerd was.

3 Photo's van de plattegronden der steden Delft, Doesburg, Groningen, Leiden, Nijmegen, Roermond, Rotterdam en Zutphen, naar de in den atlas in de Koninklijke Bibliotheek te Madrid voorhanden origineelen vervaardigd door den heer M.F.N. Rotteveel te 's-Gravenhage.
Deze photo's zijn gemaakt in 1892, toen de atlas tijdelijk op het Algemeen Rijksarchief gedeponeerd was. Blijkens het jaarverslag over 1892 (Verslagen XV, blz. 58) werden alleen de photo's van Delft en Leiden ten behoeve van het Algemeen Rijksarchief vervaardigd. Hoe dit in het bezit van de andere photo's gekomen is, is onbekend.

4 Calques van de cartons der steden Alkmaar, Amsterdam, Arnhem, Bolsward, Breevoort, Den Briel, Buren, Coevorden, Culenborg, Doetinchem, Dokkum, Dordrecht, Edam, Enkhuizen, Franeker, Geervliet, Gorinchem, Gouda, 's-Gravenhage, Haarlem, Harlingen, Hasselt, 's-Heerenberg, Hoorn, Kampen, Medemblik, Monnikendam, Naarden, Nieuwpoort, Oudewater, Purmerend, Reimerswaal, Schiedam, Schoonhoven, Tholen, Venlo, Vere, Vianen en Woudrichem, naar de in den atlas in de Koninklijke Bibliotheek te Madrid voorhanden origineelen vervaardigd door den heer M.F.N. Rotteveel te 's-Gravenhage.
Volgens het jaarverslag over 1892 (Verslagen XV, blz. 2) zijn alleen calques vervaardigd van die cartons, "die in eenig opzicht van de kaart zelve afweken, bijvoorbeeld de namen opgeven van gebouwen, die zonder naam op de kaart voorkomen".
Deze calques zijn gemaakt ten behoeve van het Algemeen Rijksarchief in 1892, toen de atlas tijdelijk op het Algemeen Rijksarchief gdeponeerd was.
Tezelfder tijd werden ten behoeve van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen calques gemaakt van de cartons van de steden Goes, Middelburg, Vlissingen en Zieriksee en ten behoeve van het Rijksarchief in Utrecht van de cartons van de steden IJselstein, Montfoort en Renen.

5 Lithographieën van de plattegronden der steden Delden en Ootmarsum, genomen de eerste naar de afteekening, de tweede naar de minuut, berustende onder de Vereeniging tot beoefening van Overijsselsch Regt en Geschiedenis. Met circulaires van het bestuur dier vereeniging over de tijdelijke overbrenging van den atlas van Van Deventer naar het Algemeen Rijksarchief en over het plan van eene uitgave van de kaarten uit de jaren 1886 en 1891.

Reeds voordat de in 1886 door bovengenoemde vereeniging in het werk gestelde pogingen om den atlas van Van Deventer tijdelijk op het Algemeen Rijksarchief te deponeeren, in 1891 met goed gevolg bekroond waren, vatte zij het plan op de onder de vereeniging deels in minuut, deels in afteekening naar de in den atlas in de Koninklijke Bibliotheek te Madrid voorhanden origineelen, berustende plattegronden van Overijselsche steden met beschrijving en historische bijzonderheden in het licht te geven. De firma Erven J.J. Tijl werd met de uitgave belast en deed plattegronden van de steden Delden, Genemuiden, Kampen, Oldenzaal, Ootmarsum en wellicht nog van enkele andere verschijnen. [4] De toelichtingen hebben nooit het licht gezien en van de uitgave is niets gekomen.

6 Lithographieën van den plattegrond der stad Den Briel, genomen naar de minuut van Jacob van Deventer. (Twee exemplaren.)

Wanneer en dóór wien deze lithographie vervaardigd is, en of het de bedoeling is geweest ook lithographieën van andere plattegronden te vervaardigen (zie het op no. 1 aangeteekende), is onbekend.
Voor de minuut van dezen plattegrond zie men no. 1.

7 Afdruk in kleuren van den plattegrond der stad Rotterdam, met carton, genomen naar de afteekening van den plattegrond dier stad, in het gemeentearchief berustende, zijnde plaat I van Plattegronden van Rotterdam uit de XVIde en XVIIde eeuwen, deel uitmakende van de serie: Bronnen voor de geschiedenis van Rotterdam.

De heer M.F.N. Rotteveel heeft ten behoeve van de gemeente Rotterdam eene gekleurde afteekening van den plattegrond der stad Rotterdam, met carton, naar het in den atlas in de Koninklijke Bibliotheek te Madrid voorhanden origineel vervaardigd in 1892, toen de atlas tijdelijk op het Algemeen Rijksarchief gedeponeerd was.

8 Afdrukken van de plattegronden der steden Leerdam (met Heukelum en Asperen) en Rotterdam, met cartons, genomen naar de afteekeningen van de plattegronden dier steden, vervaardigd door den heer M.F. Rotteveel te 's-Gravenhage.
1892

Van den plattegrond van Rotterdam zijn twee afdrukken, waarvan een uit de hand gekleurd, voorhanden.
Deze afdrukken zijn gemaakt ten behoeve van de door de N.V. Martinus Nijhoff bezorgde uitgave, maar daarvoor niet gebruikt.
Voor de afteekening van den plattegrond van Leerdam (met Heukelum en Asperen) zie men no. 2, voor die van den plattegrond van Rotterdam no. 7.

9 Calques van de plattegronden der steden Delft, Leerdam (met Heukelum en Asperen) en Woerden, met cartons genomen naar de afteekeningen van de plattegronden dier steden, vervaardigd door

4 Uit de verslagen van de vergaderingen van de Vereeniging tot beoefening van Overijsselsch Regt en Geschiedenis blijkt eigenlijk alleen, dat eene kaart van Genemuiden door de Erven Tijl gedrukt is (Verslag 57e vergadering, 1886, blz. 5); ook omtrent Kampen (Verslag 64e vergadering, 1883, blz. 5, en 69e vergadering, 1892, blz. 7). staat zulks vast, omdat in de kaartenverzameling van het Rijksarchief in Overijsel (no. 205) een exemplaar berust. Daar bevinden zich ook gedrukte kaarten van Oldenzaal (nos. 245-248) en Ootmarsum (no. 259). Wellicht zijn er ook kaarten gedrukt van Almelo (Verslag 69e vergadering, 1892, blz. 8) en Enschedé (aldaar, blz. 9).

den heer M.F.N. Rotteveel te 's-Gravenhage.
1892
Deze calques zijn gemaakt ten behoeve van de door de N.V. Martinus Nijhoff bezorgde uitgave, maar daarvoor niet gebruikt.
Voor de afteekening van de plattegronden dezer steden zie men no. 2.

10.1-10.2 Gekleurde afteekeningen van de plattegronden der Nederlandsche steden, die in de door de N.V. Martinus Nijhoff bezorgde uitgave opgenomen zijn, gedeeltelijk naar de minuten, gedeeltelijk naar de in den atlas in de Koninklijk Bibliotheek te Madrid voorhanden origineelen vervaardigd door den heer J. Wennink te 's-Gravenhage.
Bij den plattegrond van Amsterdam bevindt zich nog eene afzonderlijke afteekening van het Karthuizerklooster aldaar. Van Dordrecht en van 's-Gravenhage zijn elk twee exemplaren voorhanden. Op de kaart van Leerdam, met Heukelum en Asperen, zijn ook de cartons dier steden afgeteekend.

10.1 deel 1
10.2 deel 2

11 Gekleurde afteekening van den plattegrond der stad Geervliet, met carton, naar het in den atlas in de Koninklijke Bibliotheek te Madrid voorhanden origineel, vervaardigd door don Alonso Gonsalez de Valcaroël te Madrid.
Vervaardigd ten behoeve van de door de N.V. Martinus Nijhoff bezorgde uitgave, maar daarvoor niet gebruikt.

12 Gekleurde afteekeningen van hetgeen op de in den atlas in de Koninklijke Bibliotheek te Madrid voorhanden origineelen meer voorkomt dan op de minuten van de plattegronden van de steden Aardenburg, Alkmaar, Breevoort, Doetinchem, Dordrecht, Enkhuizen, Geertruidenberg, Goeree, Goes, Gouda, 's-Gravenhage, Grootebroek, Haarlem, Kampen, Leeuwarden, Medemblik, Middelburg (met Arnemuiden), Schiedam, Tiel, Venlo, Vlaardinge, Wageningen, Weesp en Zieriksee, vervaardigd door den heer J. Wennink te 's-Gravenhage.
Zie het op blz. 9 van de inleiding tot de door de N.V. Martinus Nijhoff bezorgde uitgave opgemerkte.

13 Gekleurde afteekeningen van de cartons der Nederlandsche steden, die in de door de N.V. Martinus Nijhoff bezorgde uitgave opgenomen zijn, naar de in den atlas in de Koninklijke Bibliotheek te Madrid voorhanden origineelen vervaardigd door den heer J. Wennink te 's-Gravenhage.
De cartons der steden Asperen, Heukelum, Leerdam, Nieuwpoort en Vianen ontbreken. Voor de drie eerste zie men no. 10, voor de beide laatste no. 15.
De cartons zijn niet in de volgorde der uitgave maar in alphabetische volgorde gerangschikt.

14 Gekleurde afteekeningen van de cartons der steden Stralen en Wachtendonk, naar de in den atlas in de Koninklijke Bibliotheek te Madrid voorhanden origineelen vervaardigd door den heer J.

Wennink te 's-Gravenhage.
Deze cartons zijn afgeteekend in de veronderstelling, dat in de uitgave der N.V. Martinus Nijhoff ook de vroeger tot de Noordelijke Nederlanden, thans tot Duitschland behoorende steden Erkelens, Gelder, Lingen, Stralen en Wachtendonk zouden worden opgenomen, van welk plan echter later is afgezien.

15 Gekleurde afteekeningen van de cartons der steden Nieuwpoort en Vianen, naar de in den atlas in de Koninklijke Bibliotheek te Madrid voorhanden origineelen vervaardigd door don Alonso Gonsalez de Valcaroël te Madrid.
Beide cartons zijn opgenomen in de door de N.V. Martinus Nijhoff bezorgde uitgave. Niet opgenomen is daarentegen de eveneens door don Alonso vervaardigde afteekening van het carton der stad Geervliet (zie no. 11).

16 De in nr. 17 bedoelde door de N.V. Martinus Nijhoff bezorgde uitgave en de oorspronkelijke tot die uitgave behoorende inleiding van R. Fruin met titel en inhoud van 1916, besloten in de oorspronkelijk voor die uitgave bestemde map.
In het oorspronkelijke plan van uitgave was de reproductie der cartons niet begrepen. Vandaar dat zoowel de inleiding als de te nauw geworden map moesten worden vernieuwd.

17.1-17.2 Nederlandsche steden in de 16e eeuw. Plattegronden van Jacob van Deventer. 111 teekeningen en 97 cartons in facsimile uitgegeven, met eene inleiding van R. Fruin, algemeen Rijksarchivaris. 's-Gravenhage, Martinus Nijhoff, 1916 - 1923.
Genummerd 1 t/m 111.
In deze uitgave zijn opgenomen reproducties van alle plattegronden en alle cartons der steden, die thans tot Nederland behooren, en wel van de minuten, voor zooverre die in Nederlandsche of Belgische openbare verzamelingen aanwezig zijn en overigens naar de in den atlas in de Koninklijke Bibliotheek te Madrid voorhanden origineelen.
Ontbreken: 8/9/10/28/35/44/52/53/55/58/61/62/68/72/95/98/99/103/104/107.
17.1 A t/m H (1 - 51), cartons
17.2 I t/m Z (52 - 111), cartons

18 Atlas des villes de la Belgique au XVIe siècle. Plans du Géographe Jacques de Deventer exécuté sur les ordres de Charles-Quint et de Philippe II, reproduits en fac-simile chromographique par l' Institut National de Géographie à Bruxelles. Publication commencée par feu Ch. Ruelens, Conservateur des manuscrits à la Bibliothèque royale de Belgique à Bruxelles et continuée sous la direction de Em. Ouverleaux, Conservateur honoraire des manuscrits à la Bibliothèque royale de Belgique (et de) J. van den Gheyn S.J., conservateur des manuscrits à la Bibliothèque royale de Belgique, avec la collaboration de (plusieurs savants). Bruxelles. Soc. anonyme M. Weissenbruch (et) Librairie Falks fils. 1884 - 1924.
Volgens het oorspronkelijke plan, gelijk het op den omslag der eerste aflevering vermeld wordt, zouden in deze uitgave worden opgenomen de plattegronden van de steden, die thans tot België, Frankrijk of Luxemburg behooren, met uitzondering van La Bassée (Basse), Bastogne[5], Lillers, Menin (Menen) met

5 In geene der mededeelingen omtrent de bewaard gebleven minuten van de plattegronden

Halluin (Halewijn), Middelburg in Vlaanderen en Orchies, en bovendien die van de tot Duitschland behoorende steden Bitbourg (Bitburg), Rolduc ('s-Hertogenrade) en Thionville (Diedenhoven)[6], en van de steden Amiens, Huy (Hoei), Liège (Luik), Namur (Namen), Nivelles, Philippeville, Saint-Nicolas (Sint-Nicolaas) en Ypres (Ieperen), waarvan geene door Jacob van Deventer [7] geteekende minuten of origineelen bekend zijn. Na het overlijden van Ruelens is blijkens de mededeeling op den omslag van de zestiende aflevering dit plan in zooverre gewijzigd, dat alsnog opgenomen zijn de plattegronden van de bovengenoemde oorspronkelijk uitgesloten in België en Frankrijk gelegen steden behalve Middelburg in Vlaanderen, en van de thans tot Nederland behoorende steden Fauquemont (Valkenburg), Montfort, Ruremonde (Roermond) en Venloo (Venlo), waartegenover van de oorspronkelijk beloofde plattegronden van Amiens, Huy, Liège, Namur en Nivelles niet verder wordt gerept.
- In den atlas bevinden zich nog een levensbericht van Van Deventer door Ruelens, een van Ruelens door Ouverleaux en een "Postface" door denzelfde.
- Elke plattegrond is vergezeld van eene ongekleurde, van namen voorziene schetsteekening en van eene toelichting. Die van Fauquemont is van de hand van Eugène Poswick, die van Montfort en Venloo van die van Henri Obreen en die van Ruremonde van die van Ad. Delvigne. Alleen de plattegrond der eerste stad is gereproduceerd naar de minuut, berustende in de Rijksarchiefbewaarplaats in Limburg, die der andere naar de in den atlas in de Koninklijke Bibliotheek te Madrid voorhanden origineelen.

19-19B Atlas des villes de la Belgique au XVIe siècle, in nr. 18 vermeld. Hierbij een prospectus van 1924.
Deze omslagen verdienen bewaard te worden, omdat daaruit de verandering in het plan der uitgave, in de noot tot no. 18 uiteengezet, blijkt.

19 Gent t/m Lens
19A Lens t/m Tournai
19B Tournai t/m Yvois

20 Afdrukken van de kaarten van Nederlandse provinciën, geteekend door Jacob van Deventer, oorspronkelijk gedrukt door M. Tramezini te Venetië, zijnde kaarten 55-59 van de Remarkable maps of the XVth, XVIth and XVIIth centuries, reproduced in their original size, verschenen 1894-1897 bij Frederik Muller te Amsterdam.
De kaarten voeren de volgende titels: Hollandiae Batavorum veteris insulae et locorum adiacentium exacta descriptio.

23 Afdruk van eene kaart, getiteld "Frisiae antiquissimae trans Rhenum provinciae et adiacentium regionum nova et exacta descriptio", geteekend door Jacob van Deventer, oorspronkelijk

van Van Deventer wordt melding gemaakt van eene kaart van Bastonge. Nogtans is er blijkbaar eene geweest, getuige de in den Atlas opgenomen reproductie. Of deze minuut nog bestaat, is twijfelachtig. (Zie noot 9 van de Postface.)

6 Sinds 1918 behoort Thionville weder tot Frankrijk.

7 Ik maak van de gelegenheid gebruik hier eene verbetering van hetgeen ik in de inleiding tot de door de N.V. Martinus Nijhoff bezorgde uitgave heb gezegd, die reeds ter kennisse van een gedeelte van de bezitters dier uitgave is gebracht, meer algemeen bekend te maken: Wieder (Nederlandsche historisch-geographische documenten in Spanje, blz. 89) noemt onder de in Ruelens' uitgave opgenomen reproducties van kaarten, die niet door Van Deventer geteekend zijn, o.a. Bailleul. Dat is niet juist; men heeft de kaart slechts te zien om zich van het tegendeel te overtuigen. Door de opgave van Wieder misleid, heb ik in mijne inleiding gezegd, dat Belle in de uitgave van Ruelens niet is opgenomen. Het komt daarin echter wel voor: Belle is namelijk de Vlaamsche naam van het Fransche Bailleul.

gedrukt door M. Tramezini te Venetië, verschenen bij Van Gorcum en Co., te Assen,
1928 1 stuk

(omvat ook de provincie Utrecht); Frisiae antiquissimae trans Rhenum provinciae et adiacentium regionum nova et exacta descriptio (omvat de provincies Friesland, Groningen, Drente en Overijsel); Gelriae, Cliviae, Iuliae nec non aliarum regionum adiacentium nova descriptio; Brabantiae Belgarum provinciae recens exactaque descriptio en Flandiae recens exactaque descriptio.
- Jacob van Deventer heeft ook eene kaart van Zeeland geteekend, getiteld: Zelandicarum insularum exactissima et nova descriptio (zie Zelandia illustrata I, blz. 20 en vgl., Archief van het Zeeuwsch Genootschap 1909, blz. 160, 161) [8]
Van de firma Van Gorcum en Co., te Assen.
Beschreven in Verslagen omtrent 's Rijks oude archieven 1924, dl. I.

--- 'De kaarten van de Nederlandsche Provinciën in de zestiende eeuw' door Jacob van Deventer; afgebeeld op ware grootte in lichtdruk met een inleiding van B. van 't Hoff. Uitgegeven in 1941 door Martinus Nijhoff te 's-Gravenhage.

1 portefeuille

Bevat een inleiding en 18 bladen (Brabant en Limburg in 4 bladen, Holland met Utrecht in 4 bladen, Gelderland met Utrecht en Overijssel in 4 bladen, Friesland met Groningen, Drenthe en Overijssel in 4 bladen en Zeeland in 2 bladen).
Deze losbladige facsimile-uitgave is aan te vragen via de bibliotheek van het Nationaal Archief .

8 Aan den heer W. Nijhoff dank ik de aanwijzing, dat zich in Münsters Cosmographia van 1550 twee kaarten bevinden, die ongetwijfeld op teekeningen van Jacob van Deventer teruggaan. Onder de eene (blz. 752), welke dezelfde landstreek weergeeft als de bovengenoemde kaart van Friesland, staat uitdrukkelijk Iacobus Daventriensis; bij de andere, die Holland in denzelfden omvang als de kaart bij Tramezini voorstelt, ontbreekt zulk eene aanwijzing. Beide kaarten vertoonen aanmerkelijke afwijkingen van die, welke in de Venetiaansche uitgave opgenomen zijn; de laatste zijn veel uitvoeriger en subtieler. Toch wijst de gelijke omvang van de afgebeelde landstreken in het werk van Münster en in dat van Tramezini op het bestaan van gemeenschappelijke grondteekeningen, nl. de minuten, die Jacob van Deventer in portefeuille had.